

KACPER JANCEWICZ

Uniwersytet Wrocławski, Zakład Geomorfologii

kacper.jancewicz@uwr.edu.pl

DOROTA BOROWICZ

Uniwersytet Wrocławski, Zakład Geoinformatyki i Kartografii

dorota.borowicz-micka@uwr.edu.pl

Mapy turystyczne – definicja, rodzaje, zakres treści

Zarys treści. W artykule pokazane zostały procesy interakcji zachodzące między turystyką a kartografią, w wyniku których możliwe było wykształcenie się różnorodnych rodzajów i form map przeznaczonych do użytku turystycznego. Zdefiniowano pojęcie mapy turystycznej i zaproponowano określenie jej

miejsca w klasyfikacjach map. Dokonana charakterystyka map turystycznych obejmuje zakres treści, kryteria klasyfikacji, a także szczegółowe omówienie poszczególnych rodzajów tych map.

Słowa kluczowe: turystyka, mapy turystyczne, mapy orientacyjno-nawigacyjne

1. Wprowadzenie

Mapy turystyczne są jedną z najbardziej rozpowszechnionych grup opracowań kartograficznych. Duża różnorodność treści, tematów i tytułów jest konsekwencją rosnącej popularności różnorodnych form aktywności turystycznej. Do rozwoju turystyki przyczynia się między innymi rozbudzenie w społeczeństwie, głównie poprzez media masowe, chęci podróżowania i poznawania nowych miejsc i kultur. Wyjazdy turystyczne i wypoczynkowe stały się częścią „stylu życia” wielu osób. Obserwuje się coraz większą liczbę korzystających również z innych, niż tradycyjna (drukowana), form publikowania map turystycznych, a więc map cyfrowych zamieszczanych w Internecie i przeznaczonych na urządzenia mobilne, które umożliwiają korzystanie z numerycznej mapy turystycznej bezpośrednio w terenie.

Mimo wymienionych okoliczności, problematyka dotycząca map turystycznych jest niezbyt często podejmowana w polskich opracowaniach naukowych. Najwięcej uwagi poświęcano kartografii turystycznej w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku, kiedy to na konferencjach naukowych omawiano zagadnienia związane z unifikacją znaków kartograficznych, ze sposobami prezentacji treści, z konstrukcją legend, interpretacją treści, wy-

posażeniem przewodników w mapy turystyczne, znaczeniem kartografii w rozwoju turystyki itp. (K. Trafas 1973; *Konferencja naukowo-techniczna...* 1979; *Mapa turystyczna...* 1986). Na łamach polskich czasopism podejmowano wówczas temat rozwiązań graficznych stosowanych na turystycznych planach miast (J. Ostrowski, W. Ostrowski 1975) oraz analizowano zakres treści map turystycznych (E. Nowak 1980). Rozważano również problematykę prezentacji obszarów górskich oraz prezentowano nowy rodzaj map turystycznych – mapy geologiczno-krajoznawcze (W.A. Wójcik 1996). W tym czasie za granicą szczególną uwagę poświęcano projektowaniu znaków do map turystycznych (D. Forest, H.W. Castner 1985; R. Gerber et al. 1990).

W Polsce rozważania naukowe dotyczące map turystycznych stały się przedmiotem konferencji zorganizowanej już u progu XXI wieku. Podjęto wówczas zagadnienia dotyczące m.in. różnorodności typów i zakresu treści map turystycznych oraz sposobów jej wizualizacji, wykorzystania map na potrzeby turystyki kwalifikowanej, a także roli mapy turystycznej w Internecie (K. Trafas et al. 2003). Interesującą publikacją, w kontekście niniejszego opracowania, jest omówienie rodzajów i rynku map turystycznych w Polsce (W. Kaprowski 2004) oraz zagadnień funkcji poznawczych i kształ-

jących tego typu map (K. Kałamucki 2005). Ważnym opracowaniem tematyki map turystycznych jest artykuł podejmujący zagadnienia metodyczne i metodologiczne kartografii turystycznej (A. Kowalczyk 2015).

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie zagadnień dotyczących map turystycznych w sposób kompleksowy, z uwzględnieniem ich zróżnicowania w odniesieniu do współczesnych form turystyki. Z uwagi na to, że podlegają one rozwojowi, zaproponowano klasyfikację map turystycznych, adekwatną do ich aktualnie wyróżnianych rodzajów. Celem artykułu jest również próba określenia czym jest mapa turystyczna oraz głos w dyskusji w sprawie miejsca map turystycznych w ogólnej klasyfikacji map.

Przedmiotem badań na potrzeby niniejszej analizy były przede wszystkim mapy turystyczne drukowane, głównie z uwagi na ich dużą liczbę i wynikającą z tego znaczną różnorodność treści. Mapy turystyczne publikowane w formie elektronicznej, cieszące się coraz większą popularnością, dotyczą tylko wybranych form turystyki, nie są zatem tak zróżnicowane, a zakres ich treści nie odbiega zasadniczo od tego, który obserwujemy na mapach drukowanych. W przypadku map elektronicznych zmienia się forma przekazu informacji, inny jest sposób wykorzystania takich map, a ich treść może ulegać zmianie w zależności od zmieniającej się skali.

2. Kartografia wobec zagadnień współczesnej turystyki

Pojęcie turystyki jest obecne w świadomości społecznej od XVIII wieku. Pomimo ogromu przemian cywilizacyjnych, jakie nastąpiły od tamtego czasu, jego podstawowe znaczenie pozostało niezmienione. W ujęciu W. Hunzikera, uznawanym współcześnie za najbardziej kompleksową definicję turystyki, jest to „całość zjawisk i stosunków dotyczących podróży i krótkotrwałych pobytów poza miejscem stałego zamieszkania, przedsięwziętych nie w celach zysku” (J. Wyrzykowski, J. Marak 2010, s. 11). Należy wszakże zauważyć, że liczba czynników motywujących wyjazdy turystyczne ciągle wzrasta. Nowe rodzaje turystyki wykraczają często poza przytoczone w definicji ujęcie, wiążąc się z wykonywaniem pracy zarobkowej, przy jednoczesnym korzystaniu z infrastruktury turystycznej (P. Różycki 2006). Równolegle

dynamicznemu rozwojowi ulegają jej tradycyjne odmiany, co wynika ze współczesnych tendencji do aktywnego spędzania wolnego czasu (S. Toczek-Werner 2004; W. Kurek 2007).

Niezależnie od wewnętrznej specyfiki, turystyka pozostaje w ścisłym związku z przestrzenią geograficzną, w niej bowiem odbywają się wszelkie procesy powiązane z przemieszczeniem się ludności. Czerpie ona zatem z dzieł opisujących tę przestrzeń, w szczególności zaś z nauk przyrodniczych i historycznych, dostarczających informacji o walorach turystycznych różnych obszarów kuli ziemskiej. Wiedza ta jest udostępniana głównie poprzez przewodniki i informatory turystyczne. Bardzo ważny dla sprawnego funkcjonowania ruchu turystycznego jest również dostęp do informacji o rozmieszczeniu obiektów turystycznego zainteresowania (POI), które można łatwiej przedstawić w postaci graficznej niż opisowej. Zarysowuje się tu związek turystyki z kartografią – dyscypliną naukową oraz dziedziną działalności praktycznej, która zajmuje się opracowaniem, produkcją oraz użytkowaniem map (J. Paślawski 2010).

Opracowania kartograficzne mogą dotyczyć problematyki związanej z turystyką w sposób dwójaki. Pierwszą grupę stanowią tzw. mapy turystyki (usług turystycznych), przedstawiające przestrzenne zróżnicowanie zjawisk związanych z ruchem turystycznym – przykładem może być mapa atrakcyjności turystycznej państw europejskich (mierzonej liczbą turystów odwiedzających poszczególne państwa w danym przedziale czasowym). Mapy tego rodzaju nie służą bezpośrednio osobom uprawiającym turystykę, a ich głównymi odbiorcami są badacze zjawisk dotyczących ruchu turystycznego.

Drugą grupę stanowią mapy wykonywane i publikowane w celu umożliwienia turystom organizacji swojego wycieczki i zaspokojenia potrzeb dotyczących rekreacji, w szczególności zaś jej aktywnych form. Potrzeby te dotyczą źródła informacji o atrakcyjności turystycznej danego obszaru, na którą składają się: ranga walorów turystycznych, dostępność komunikacyjna oraz stan turystycznego zagospodarowania (J. Wyrzykowski 2002), jak również orientacji w przestrzeni. Występuje więc zapotrzebowanie na konkretny typ informacji – staje się ono kwestią preferowanego typu aktywności turystycznej. W pracy pod redakcją J. Wyrzy-

kowskiego i J. Maraka (2010) wydzielone są następujące rodzaje ruchu turystycznego:

- turystyka wypoczynkowa (cel – regeneracja sił fizycznych i psychicznych),

- turystyka krajoznawcza (cel – poznanie i rozszerzenie wiedzy o świecie),

- turystyka kwalifikowana (cel – uprawianie rodzajów turystyki wymagających pewnych umiejętności oraz dysponowania odpowiednim sprzętem; np. turystyka rowerowa, samochodowa, lotnicza, wodna, wspinaczkowa, narciarska i inne),

- turystyka biznesowa (cel – podróże w celach zawodowych),

- turystyka religijna (cel – uczestnictwo w wydarzeniach religijnych).

W obrębie tej klasyfikacji istnieją bardziej szczegółowe podziały, odwołujące się do wewnętrznego zróżnicowania rodzajów turystyki. Konsekwencją ich różnorodności są odpowiadające im mapy, niejednokrotnie znacznie różniące się pod względem doboru treści oraz formy graficznej. W rezultacie ich użytkownicy mają możliwość dobrej orientacji w terenie oraz uzyskania informacji na temat własności ściśle określonych typów infrastruktury turystycznej lub atrakcyjności turystycznej danego obszaru, rozpatrywanej wedle kryteriów wyznaczanych przez rodzaj uprawianej turystyki.

3. Definicja mapy turystycznej

Logiczną konsekwencją rozważań nad istotą interakcji kartografii i turystyki jest próba sformułowania definicji mapy turystycznej. Klasyczne definicje określają mapę jako graficzny model rzeczywistości, który prezentuje ją w zmniejszeniu, w sposób uogólniony i określony matematycznie, za pomocą umownych znaków. Mapa pozwala na poznawanie tej rzeczywistości, dostrzeganie powiązań i zależności między jej elementami, a opracowaniu każdej mapy przyświeca określony cel. Termin „mapa turystyczna” powinien zatem respektować wszystkie cechy mapy. Tymczasem – jak zauważa K. Trafas (2003) – termin „mapa turystyczna” jest w dużej mierze umowny. Zwraca on uwagę, że nie wszystkie publikacje określane popularnie tym mianem spełniają warunki definicji mapy. Zalicza się do nich np. rysunki perspektywiczne, panoramy, profile, widoki lub schematy tras turystycznych. Są one wprawdzie graficznymi modelami rzeczywistości,

opracowanymi w celach turystycznych, ale nie są mapami turystycznymi.

A. Kajoch (1996) zauważa, że mapa turystyczna używana jest zarówno przy planowaniu różnych przedsięwzięć turystycznych, jak i podczas ich realizacji. Mianem „mapa turystyczna” nie należy jednak określać wszystkich opracowań kartograficznych, które spełniają ogólną definicję mapy i jednocześnie służą turystyce w poznawaniu i eksploracji przestrzeni, są mu pomocne przy planowaniu i odbywaniu podróży. W rezultacie bowiem terminem tym należałoby objąć także mapy ogólnogeograficzne, które zamieszczane są w internetowych serwisach mapowych i umożliwiają potencjalnemu turystyce wyznaczenie trasy podróży na ekranie monitora.

Alternatywnym rozwiązaniem przy definiowaniu mapy turystycznej jest przyjęcie kryterium treści. Takie stanowisko zaproponował K. Kałamucki (2005, s. 66) pisząc, że „za mapę turystyczną można uznać takie opracowanie kartograficzne, którego treść zasadnicza (oprócz treści sytuacyjnej) zawiera informacje turystyczne dotyczące lokalizacji i charakterystyk jakościowych, rzadziej ilościowych, walorów turystycznych, infrastruktury turystycznej oraz infrastruktury komplementarnej”. Podobne określenie mapy turystycznej sugerował wcześniej W. Kaprowski (1973), zwracając uwagę nie tylko na zakres treści tego typu mapy, ale również na pełnioną funkcję – mapa ma umożliwiać orientację w terenie.

Proponowana definicja mapy turystycznej jest następująca: mapa turystyczna jest graficznym obrazem terenu przedstawionym na płaszczyźnie zgodnie z określonymi regułami matematycznymi (co ma zapewnić dobrą orientację w terenie, uzyskanie poprawnych informacji o odległościach itp.), zawiera treść sytuacyjną, informacje o walorach turystycznych, infrastrukturze turystycznej i komplementarnej, przedstawione za pomocą znaków umownych, odpowiednio do skali mapy i jej przeznaczenia terenowego.

4. Zakres treści map turystycznych

Jak zauważa A. Kowalczyk (2015), mapy turystyczne nie mają wyraźnie określonego adresata. Mogą korzystać z nich osoby doświadczone w uprawianiu turystyki i czytaniu map, jak również osoby niemające doświad-

czenia w tym zakresie, osoby o różnym poziomie wykształcenia, a także turyści pochodzący z różnych krajów i kręgów kulturowych. Mapa turystyczna nie zaspokoi z pewnością potrzeb wszystkich korzystających z niej turystów. Treść mapy turystycznej jest czynnikiem decydującym o jej przydatności, a dobór treści oraz sposób jej prezentacji uwarunkowany jest głównie przeznaczeniem mapy. O zróżnicowaniu treści i różnorodności odbiorców świadczy między innymi duża liczba tytułów publikowanych drukiem map turystycznych, np. mapa geologiczno-turystyczna, mapa turystyczno-przyrodnicza, mapa topograficzno-turystyczna, mapa atrakcji turystycznych, mapa turystyczna szlaku kajakowego, mapa ośrodków kultu religijnego lub mapa kempingów.

Zakres treści mapy determinowany jest także przez dobór skali. Wraz ze zmianą skali zmianie ulega również liczba możliwych do przedstawienia obiektów, co jest warunkowane potrzebą zachowania przejrzystości i atrakcyjności graficznej mapy. Obserwowana jest także ogólna zależność, polegająca na wzroście roli elementów topograficznych wraz ze zwiększaniem się skali mapy (A. Kajoch 1973). Stopień ich wyeksponowania zależy głównie od rodzaju mapy turystycznej, co pokazuje, jak przeznaczenie mapy wpływa na zastosowane rozwiązania graficzne.

Elementy treści topograficznej pełnią na mapach turystycznych bardzo ważną rolę, umożliwiając bowiem orientację w terenie. Problem doboru tej treści oraz metod jej graficznego przedstawiania poruszony został w artykule M. Roszczewskiej i W. Zalewskiego (2003). Podkreśla się tu znaczenie odpowiedniej prezentacji rzeźby terenu dla spełniania przez mapę funkcji orientacyjnej (W. Pawlak 1973), szczególnie na obszarach górskich. Wierne i klarowne przedstawienie ukształtowania powierzchni terenu nie należy jednak do zadań łatwych. Jako optymalne rozwiązanie metodyczne uznawana jest kombinacja metody poziomicowej (hipsometrycznej) oraz cieniowania. Wydawane obecnie mapy turystyczne odzwierciedlają zwykle dążenia do uzyskania czytelnego obrazu rzeźby poprzez stosowanie wymienionych wyżej metod.

Inaczej przedstawia się kwestia prezentacji pokrycia terenu. Mapy turystyczne możliwie szczegółowo obrazują zmienność tego elementu, co stanowi ich niewątpliwą zaletę. Metody

prezentacji graficznej są zwykle analogiczne do stosowanych na mapach topograficznych, lecz obserwowana jest większa generalizacja jakościowa. Propozycje zwiększania zakresu informacji o pokryciu terenu (K. Kałamucki 2003; M. Roszczewska, W. Zalewski 2003) wydają się być uzasadnione, jak choćby w przypadku możliwości wydzielenia zbiorowisk leśnych ze względu na skład gatunkowy. Obecnie dąży się również do większego zróżnicowania oznaczeń powierzchni zabudowanych poprzez wydzielenie zabudowy przemysłowej, obiektów usługowych, a także oznaczanie obiektów, które poprzez swą specyfikę spełniają rolę punktów orientacyjnych (np. maszty telekomunikacyjne lub często spotykane w Polsce kapliczki przydrożne).

Elementy liniowe, czyli sieć wodna oraz sieć komunikacyjna, są prezentowane na mapach turystycznych w sposób podobny jak na mapach ogólnogeograficznych. Sieć wodna podlega nieco silniejszej generalizacji, przy czym wyjątkiem są mapy przeznaczone do wodnych odmian turystyki kwalifikowanej. Inaczej traktowana jest sieć komunikacyjna w postaci dróg i linii kolejowych – jest ona przedstawiana dość szczegółowo z racji powszechności użytkowania.

Funkcję inną niż elementy topograficzne spełniają pozostałe elementy treści mapy. Muszą one przedstawiać informacje o walorach krajoznawczych oraz, co najważniejsze, informacje o infrastrukturze turystycznej. Ich dobór implikuje przydatność map dla konkretnych rodzajów turystyki. W przypadku map na potrzeby turystyki kwalifikowanej kluczowym aspektem jest staranny wybór informacji niezbędnych do jej uprawiania. Mniejszy stopień szczegółowości wiadomości przeznaczonych dla mniej wymagających odbiorców jest natomiast typowy dla map turystyczno-krajoznawczych ogólnych.

Zróżnicowanie szczegółowości informacji obserwowane jest przez pryzmat różnych kryteriów i odnoszących się do nich elementów treści tematycznej. K. Kałamucki (2003) wyróżnia tu walory krajoznawcze przyrodnicze (np. skałki, wąwozy, obszary chronione) i antropogeniczne (np. kościoły, muzea, pomniki), infrastrukturę turystyczną społeczną (np. biura informacji turystycznej, obiekty wypoczynkowe) i techniczną (np. szlaki turystyczne, baza noclegowa) oraz infrastrukturę paraturystyczną (np. szpitale, banki, poczty).

Z powodu bardzo dużej liczby możliwych do przedstawienia elementów treści spełniających wyżej wymienione kryteria, zachodzi potrzeba generalizacji jakościowej oraz – w przypadku map w mniejszych skalach – generalizacji ilościowej. Lokalizacja obiektów na mapie odbywa się w sposób topograficzny (zgodnie z rzeczywistym położeniem w terenie) lub są one przypisywane do miejscowości (obszaru), w której się znajdują. Kwestią dyskusyjną pozostaje określenie, jakie zróżnicowanie kategorii obiektów zapewnią turystycie dostęp do informacji o odpowiednim poziomie merytorycznym. Jak zauważa K. Kałamucki (2003), zdarza się bowiem, że liczba wydzieleni na mapach turystycznych przekracza liczbę określeń zawartych w ustawie o usługach turystycznych. Dotyczy to szczególnie kategoryzacji obiektów bazy noclegowej, utrudniając ich identyfikację oraz prowadząc do chaosu pojęciowego.

Zakres prezentacji infrastruktury turystycznej zależy od rodzaju mapy turystycznej. Na mapach ogólnych z reguły sprowadza się do oznaczenia przebiegu szlaków turystycznych oraz bazy noclegowo-gastronomicznej. Na mapach przeznaczonych do konkretnego rodzaju turystyki położony jest nacisk na szczegółowe informacje o przebiegu szlaków, a także na przedstawienie związanych z nimi innych obiektów infrastruktury. Zauważalna jest tendencja do wzbogacania treści map o charakterystyki w postaci profili szlaków turystycznych i czasu potrzebnego do ich przebycia.

Oddzielny problem stanowi pojęcie infrastruktury paraturystycznej. Tego rodzaju obiekty nie należą do zbyt często przedstawianych na mapach turystycznych, mimo że pełnią w turystyce ważną rolę wspomagającą. Pożądane byłoby umieszczanie na mapach takich obiektów, jak np. poczty, ośrodki zdrowia, sklepy. Rola tych ostatnich może być rozpatrywana w zależności od poziomu turystycznego zagospodarowania danego obszaru. Na obszarach o słabo rozwiniętej infrastrukturze turystycznej rola punktów handlowych znacząco wzrasta – stają się one częścią tej infrastruktury, stanowią zatem cenny element treści map.

5. Miejsce mapy turystycznej w klasyfikacji map

Przedstawiona charakterystyka zakresu treści map turystycznych wskazuje jednoznacznie,

że wyróżniają się one spośród innych opracowań kartograficznych. Mapa turystyczna nie jest mapą ogólnogeograficzną, chociaż z pewnością z niej się wywodzi. Elementy topograficzne, które służą użytkownikowi podczas orientowania się w przestrzeni są istotą jej treści turystycznej, podobnie jak pozostałe składniki treści, co było w literaturze podkreślane wielokrotnie (A. Kajoch 1973; E. Nowak-Ferdhus 1980; M. Roszczewska, W. Zalewski 2003; B. Medyńska-Gulij 2003).

Pomimo tak wyróżniającej się treści map turystycznych, są one pomijane w ogólnej klasyfikacji map według kryterium treści, stosowanej w literaturze kartograficznej. Wyróżnia się bowiem mapy ogólnogeograficzne i mapy tematyczne, nie wskazując jednoznacznie miejsca map turystycznych w tym podziale (A. Robinson, R. Sale, J. Morrison 1988; L. Ratajski 1989; K.A. Saliszczew 2003; J. Paślawski 2010; W. Żyszkowska, W. Spallek, D. Borowicz 2012). Tego rodzaju mapy wykazywane są natomiast w klasyfikacjach ze względu na przeznaczenie lub wykorzystanie, a więc ze względu na funkcję, jaką pełnią w społeczeństwie.

Mając na uwadze specyficzny zakres treści map turystycznych oraz innych map o podobnych funkcjach, wydaje się uzasadnione wyróżnienie (obok map ogólnogeograficznych i tematycznych) grupy map orientacyjno-nawigacyjnych. Należące do niej mapy turystyczne, samochodowe, nawigacyjne (żeglarskie, morskie, lotnicze) oraz plany miast łączy charakterystyczny zasób informacji i sposób jej kartograficznej prezentacji, podporządkowany pełnionej funkcji. W odróżnieniu od map tematycznych, gdzie treść ogólnogeograficzna stanowi jedynie tło prezentacji zjawisk tematycznych, rola elementów ogólnogeograficznych na mapach orientacyjno-nawigacyjnych jest kluczowa. Są one „odpowiedzialne” w głównej mierze za przekazywanie informacji o terenie, służących przede wszystkim orientacji i nawigacji. W zależności od przeznaczenia map, ich treść jest uzupełniana wieloma elementami, które nie zawsze pełnią funkcję orientacyjną. Są to np. obiekty noclegowe w przypadku map turystycznych, strefy ograniczenia ruchu lotniczego na mapach lotniczych oraz głębokości zbiorników wodnych lub rodzaje dna na mapach do żeglugi. Mapy orientacyjno-nawigacyjne można określić zatem jako mapy, których podstawowym celem jest wykorzystanie do

orientacji w terenie, a więc poruszania się po nim przy zmierzaniu do wyznaczonego celu, co sprowadza się do wyznaczania swojego położenia i trasy. Charakteryzują się one specyficzną treścią, która określone odbiorcy – turyście, żeglarzowi, pilotowi itp. – ułatwia te zadania.

6. Rodzaje map turystycznych

Klasyfikacja map turystycznych nie była przez długi okres przedmiotem osobnych publikacji. Podziały tych map były niegdyś dokonywane na potrzeby oceny gotowych publikacji (E. Nowak 1973) lub charakterystyki zakresu ich treści (E. Nowak-Ferdhus 1980). Przy klasyfikacji stosowano powszechnie kryterium rodzaju turystyki, na potrzeby której były opracowane. Dopiero K. Trafas (2003) podjął próbę opracowania wyczerpującej i pełnej klasyfikacji map turystycznych z uwzględnieniem różnorodnych kryteriów: celu (charakteru) i rodzaju uprawianej turystyki, skali map, metod prezentacji treści, rodzaju podkładu, prezentowanego obszaru, typu materiału kartograficznego oraz formy użytkowej (edytorskiej). Szczegółową klasyfikację map turystycznych, stanowiącą próbę zintegrowania różnych kryteriów klasyfikacyjnych: skali map, ich treści, formy graficznej oraz przeznaczenia przedstawił W. Kaprowski (2004).

Kryterium celu i rodzaju uprawianej turystyki odnosi się do przeznaczenia opracowywanych map. Rodzaje map turystycznych wydzielane są na podstawie ich treści, z punktu widzenia potencjalnego odbiorcy, poszukującego konkretnej informacji. Słuszność takiego podejścia podkreślił K. Kałamucki (2005). Zastosowanie tego kryterium doprowadziło pierwotnie do wyodrębnienia map do turystyki pieszej (górskiej i wyżynnej oraz nizinnej), wodnej i narciarskiej, a także grupy map turystyczno-krajoznawczych (E. Nowak-Ferdhus 1980). Zdecydowanie bardziej rozbudowaną klasyfikację map turystycznych, uwzględniającą nowe formy turystyki, przeprowadził dużo później K. Trafas (2003). Wyróżnił on mapy do turystyki krajoznawczej, kwalifikowanej, pielgrzymkowej, innej, turystyczne plany miast oraz mapy do celów promocji i reklamy turystycznej, z bardziej szczegółowymi wydzieleniami w obrębie czterech pierwszych grup.

Obecnie podział ten jest niewystarczający, ponieważ nie uwzględnia wielu istniejących współcześnie form turystyki, do amatorów których kierowane są publikowane dziś mapy. Propozycję klasyfikacji z uwzględnieniem zmian rozszerzających klasyfikację K. Trafasa zamieszczono w tabeli 1. Decydującą rolę nadal odgrywa w niej przeznaczenie (wykorzystanie) mapy, z uwzględnieniem rodzaju przestrzeni, w której określony ruch turystyczny się odbywa oraz sposobu przemieszczania się turysty. Czynniki te mają bowiem wpływ na zróżnicowanie treści map turystycznych. Klasyfikacja ta uwzględnia obecnie stosowane wyróżnienia rodzajów i form ruchu turystycznego ze względu na motyw podróży (W. Kurek 2007; J. Merski, J. Warecka 2009; J. Wyrzykowski, J. Marak 2011).

Mapy przeznaczone do turystyki krajoznawczej są najliczniejszą i najbardziej spopularyzowaną grupą map turystycznych. Idea ich opracowywania odnosi się bezpośrednio do ogólnego założenia stawianego przez turystykę – eksploracji i poznawania obszarów o szczególnych walorach przyrodniczo-krajozawczych. Mapy tego rodzaju mają zatem na celu umożliwienie turystom orientacji w terenie oraz uzyskanie dodatkowych informacji o walorach i infrastrukturze turystycznej danego regionu. Najczęściej spotykane są wśród nich tak zwane mapy ogólne. Wszechstronność zawartych na nich informacji pozwala na ich wykorzystywanie przez osoby uprawiające w zasadzie wszystkie odmiany tego rodzaju turystyki. Są to zwykle mapy w skalach od 1:40 000 do 1:200 000, przy czym obecnie rysuje się tendencja do publikowania map w skalach większych niż 1:100 000. Rzeźba terenu przedstawiana jest na nich dosyć dokładnie, a poziom szczegółowości jest największy na mapach obszarów górskich (cięcie poziomicowe 10 lub 20 metrów). Klasyfikacja dróg uwzględnia drogi krajowe i wojewódzkie, drogi utwardzone i inne. Na niektórych mapach uwzględnia się także drogi o zniszczonej nawierzchni asfaltowej, co jest dodatkową informacją dla miłośników turystyki rowerowej i motorowej.

Obiekty decydujące o walorach turystycznych są przedstawiane bardzo szczegółowo. Spośród obiektów przyrodniczych wyróżniane są między innymi obszary chronione, jaskinie i ostańce skalne. Wśród obiektów antropogenicznych widoczna jest duża grupa obiektów

Tab. 1. Klasyfikacja map turystycznych ze względu na cel i rodzaj uprawianej turystyki

Mapy do turystyki krajoznawczej	ogólne		
	do turystyki pieszej	górskiej	
		nizinnej	
	do turystyki lokomocyjnej	rowerowej	
		samochodowej	
kolejowej			
Mapy do turystyki kwalifikowanej	do turystyki narciarskiej	biegowej	
		zjazdowej	
	do turystyki wodnej	kajakowej	
		żeglarskiej	
		podwodnej	
		wędkarskiej	
	do turystyki rowerowej	szosowej	
		terenowej	
		górskiej	
	do turystyki wspinaczkowej	skalkowej	
		alpinistycznej	letniej
			zimowej
	do turystyki jeździeckiej	nizinnej	
górskiej			
do turystyki speleologicznej			
do biegów na orientację			
Mapy do turystyki innej	do turystyki biznesowej		
	do turystyki sportowo-rekreacyjnej		
	do turystyki pielgrzymkowej	pieszej	
		lokomocyjnej	
	do geoturystyki		
	do bioturystyki		
	do turystyki kulinarnej		
	.....		
	Turystyczne plany miast		
Mapy do celów promocji i reklamy turystycznej			

sakralnych i budowli historycznych (zamki, pałace). Dodatkowe wiadomości dotyczące wymienionych obiektów zamieszczane są najczęściej w postaci tekstowej na odwrocie mapy. W przypadku mniej licznych atlasów krajoznawczych, opis zawiera fizycznogeograficzną i etnograficzną charakterystykę regionu.

Zakres informacji o infrastrukturze turystycznej, na które składa się zwykle kilkadziesiąt pozycji, jest bardzo szeroki. Współczesną normą jest wyróżnianie kilku kategorii obiektów noclegowych (schroniska, ośrodki wypoczynkowe, hotele, campingi, pola namiotowe) i gastronomicznych (restauracje, puby, kawiarnie). Coraz bardziej szczegółowo pokazywane są

obiekty „wspomagające” turystykę (sklepy, bankomaty, urzędy pocztowe). Stosowane są osobne oznaczenia szlaków pieszych, rowerowych, narciarskich, ścieżek dydaktycznych. Na mapach obszarów górskich wyróżnia się ponadto obiekty tworzące infrastrukturę narciarską (trasy zjazdowe, wyciągi).

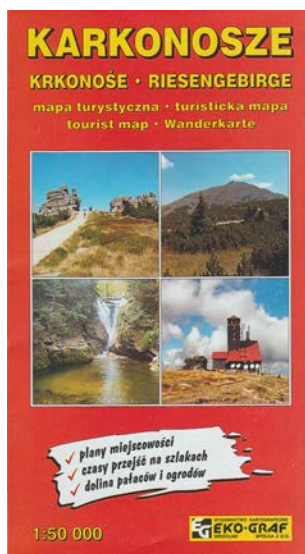
Pomimo zakładanego szerokiego wykorzystania map ogólnych, najczęściej posługują się nimi turyści piesi. Są to przeważnie mapy w skalach większych niż 1:100 000, a także mapy w skalach mniejszych obejmujące obszary nizinne lub mniej popularne turystycznie. Wyróżnić można osobną podgrupę map ogólnych przeznaczonych do uprawiania tury-

styki pieszej. Takie mapy są wzbogacone kartonami w mniejszej skali przedstawiającymi schemat szlaków turystycznych oraz dodatkowymi informacjami odnoszącymi się do wybranych odcinków szlaków pieszych.

Osobną kategorią są mapy przeznaczone specjalnie na potrzeby turystyki pieszej – górskiej i nizinnej. Według A. Leonowicz (2003, s. 69) „koniecznym elementem dobrej mapy górskiej jest bogate nazewnictwo szczytów, przełęczy, dolin, żlebów, hal i innych elementów topografii terenu”. Ma to, w połączeniu ze szczegółowym rysunkiem rzeźby, zapewnić turystom dobrą orientację w trudnym terenie. Jako szczególnie ważne w przypadku wyższych partii gór traktuje się oznaczenia miejsc zagrożonych lawinami. Mapy do turystyki górskiej (ryc. 1) zawierają ponadto informacje o niebezpiecznych odcinkach szlaków, rozmieszczeniu łańcuchów i drabinek, oznaczane są odcinki zamknięte w czasie zagrożenia lawinowego. Z kolei mapy do turystyki nizinnej mają treść bliższą mapom krajoznawczym ogólnym. O ile w klasyfikacjach ruchu turystycznego nie jest wyróżniana turystyka nizinna (W. Kurek 2007; J. Wyrzykowski, J. Marak 2011), to z punktu widzenia kartografii turystycznej takie wyróżnienie jest wskazane z uwagi na dużą liczbę publikacji tego typu oraz znaczne różnice treści

map służących turystom pieszym w górach i na obszarach nizinnych.

Wśród map dla turystów wykorzystujących w celach krajoznawczych różne środki transportu, wyróżniono mapy do turystyki rowerowej, samochodowej i kolejowej. Na mapach przeznaczonych do turystyki rowerowej większą wagę przykładana się do wyeksponowania sieci dróg wraz ze znajdującymi się na nich szlakami rowerowymi. Mimo że mapy tego typu są opracowane w stosunkowo dużych skalach (od 1:25 000 do 1:100 000), mają one zazwyczaj uproszczony rysunek rzeźby terenu i mniej szczegółowe przedstawienie zabudowy oraz obiektów stanowiących o walorach turystycznych. Nieodzownym elementem mapy rowerowej jest szczegółowy opis poszczególnych odcinków szlaków rowerowych: podawany jest ich przebieg, długość, są także wyróżniane odcinki trudne i niebezpieczne. Takie informacje wraz z profilami tras są zamieszczane na odwrocie mapy lub w postaci broszury będącej załącznikiem do mapy. Należy jednak stwierdzić, że pomimo stałego wzbogacania treści map rowerowych o nowe, przydatne użytkownikom elementy, jakość wydawanych map tego rodzaju często nie spełnia oczekiwań rowerzystów, którzy częstokroć korzystają z map ogólnych. Można to tłumaczyć

Ryc. 1. Karkonosze. Mapa turystyczna, 1:50 000. Wrocław: Wydawnictwo Kartograficzne Eko-Graf, 2011/2012

w ten sposób, że mapy rowerowe są nadal opracowywane dla turystyki krajoznawczej. Przykładem są informacje o rodzaju i stanie nawierzchni dróg. Pojawiają się one jedynie na niektórych mapach i ograniczają się zwykle do odcinków znakowanych szlaków rowerowych.

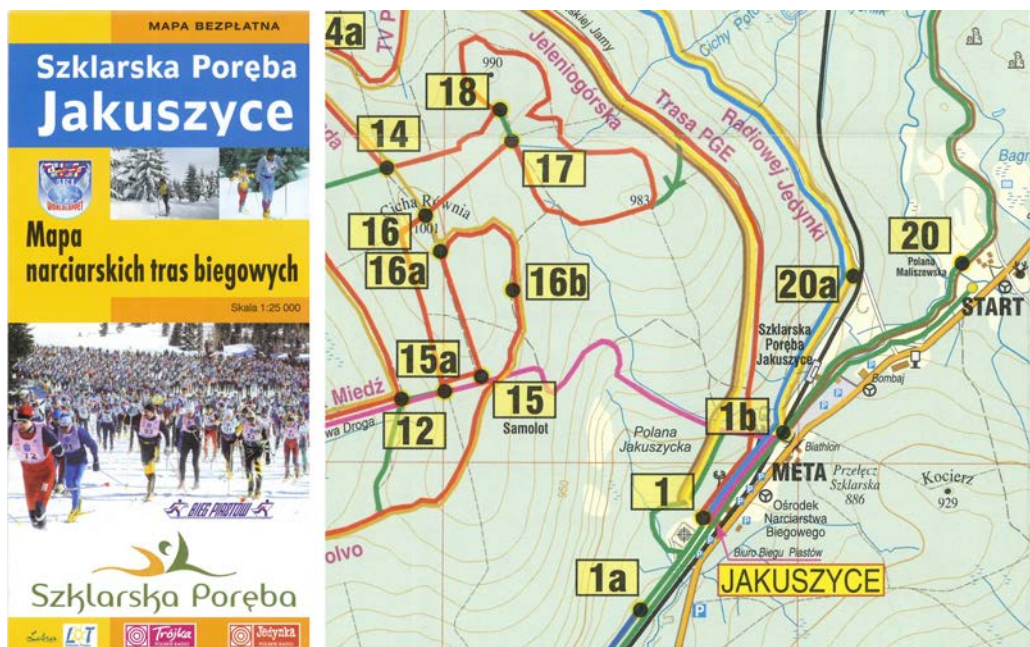
Mapy do turystyki samochodowej to głównie opracowania w skalach średnich (1:200 000) i mniejszych. Przeznaczone są dla turystów podróżujących zarówno samochodami, jak i autokarami. Charakteryzuje je znaczna generalizacja rzeźby i pokrycia terenu, sieci wodnej oraz zabudowy. Jest to częściowo efektem zastosowania mniejszych skal w porównaniu do map ogólnych, pieszych lub rowerowych, a częściowo wynika z potrzeby wyeksponowania informacji o infrastrukturze niezbędnej do uprawiania tego rodzaju turystyki (numeracja dróg, strome podjazdy, stacje benzynowe, parkingi, obiekty gastronomiczne). Mapy do turystyki samochodowej różnią się od map samochodowych o przeznaczeniu ściśle nawigacyjnym zawartością informacji na temat walorów przyrodniczo-krajobrazowych przedstawianego regionu. Poza mapami wydawanymi w postaci pojedynczych arkuszy, bardzo liczną grupę

stanowią atlasy zawierające informacje o atrakcjach turystycznych.

Mapy do turystyki kolejowej to mapy przeznaczone dla turystów odbywających podróże historycznymi składami lub podróżujących do miejsc związanych z osobami albo wydarzeniami (np. „pociąg papieski”). Ekspozuje się na nich trasę podróży i zlokalizowane wzdłuż niej miejsca warte zobaczenia.

Opracowania kartograficzne na potrzeby turystyki kwalifikowanej mają na celu zaspokojenie potrzeb związanych z bardziej wyrafinowanymi formami aktywnego wypoczynku. Odznaczają się one specyficznym doborem treści oraz szatą graficzną. Mapy te są przydatne wyłącznie dla osób uprawiających konkretny rodzaj turystyki. Należy tu podkreślić bardzo duże różnice zastosowanych na nich rozwiązań graficznych, wynikające ze znacznego zróżnicowania charakteru użytkowanej infrastruktury.

Najliczniejszy typ map przeznaczonych do turystyki kwalifikowanej to mapy wydawane z myślą o osobach uprawiających turystykę narciarską (ryc. 2). Ich skale są dosyć zróżnicowane – od skal większych niż 1:10 000

Ryc. 2. Szklarska Poręba Jakuszyce. Mapa narciarskich tras biegowych, 1:25 000. Wydawnictwo Libra

w przypadku planów stacji narciarskich, po skale średnie (1:50 000) w przypadku zimowych map obszarów górskich (M. Roszczewska, W. Zalewski 2003). Są to opracowania bardzo zróżnicowane pod względem graficznym. Obok typowych map, spotykane są także różnego rodzaju panoramy lub schematyczne rysunki perspektywiczne, przedstawiające rozmieszczenie wyciągów i tras zjazdowych w ośrodkach narciarskich. Dobór elementów treści pozostaje praktycznie niezmienny – drobiazgowo prezentowana jest infrastruktura narciarska: wyciągi narciarskie, koleje linowe, trasy zjazdowe wraz z ich parametrami, wypożyczalnie i serwisy sprzętu narciarskiego, a także baza noclegowa i gastronomiczna. Na zimowych mapach obszarów górskich treść jest zbliżona do map przeznaczonych do turystyki krajoznawczej – jest tu poziomicowy rysunek rzeźby terenu, chociaż bardziej zgeneralizowany. Obok szlaków pieszych oznaczone są szlaki narciarskie, obszary zagrożenia lawinowego, a także zamknięte na ten czas odcinki szlaków turystycznych. Na odwrocie map często podawane są dodatkowe informacje o elementach infrastruktury, a także o zasadach postępowania przy zagrożeniu lawinowym i zasadach poruszania się na trasach zjazdowych.

Mapy do turystyki narciarskiej odznaczają się bardzo dużym zróżnicowaniem formy wydawniczej. Oprócz map arkuszyowych coraz częściej wydawane są atlasy narciarskie z charakterystyką ośrodków sportów zimowych na obszarze danego kraju lub wybranego regionu górskiego. Często spotyka się także foldery promujące poszczególne ośrodki lub kompleksy narciarskie. W terenie są umieszczane tablice z mapami i profilami szlaków narciarstwa biegowego.

Kolejną grupę stanowią mapy różnych odmian turystyki wodnej: kajakowej, żeglarskiej, podwodnej (nurkowej) oraz wędkarskiej. Zawierają one szczegółowe charakterystyki akwenów (śródlądowych lub przybrzeżnych), szlaków kajakowych – na mapach do turystyki kajakowej, atrakcyjne miejsca do penetracji podwodnej lub tylko położenie wraków – na mapach do turystyki nurkowej, łowiska – na mapach turystyki wędkarskiej. Skala oraz forma edytorska mapy zależy od cech przedstawianego obszaru, np. mapy do turystyki kajakowej mają zwykle układ odpowiadający liniowemu przebiegowi szlaków kajakowych, często z uwzględ-

nieniem kilometrażu, wyróżnia się trudne odcinki szlaków, przystanie, stacje wodne, obiekty infrastruktury hydrotechnicznej. Podobny dobór treści, z uwzględnieniem elementów krajoznawczych cechuje mapy do turystyki żeglarskiej, przy czym znaczna część informacji dotyczy charakterystyki przedstawianego akwenu. Należy jednak zauważyć, że w przypadku większych zbiorników wodnych wykorzystywane są profesjonalne mapy nawigacyjne.

Mapy do turystyki rowerowej kwalifikowanej są przeznaczone dla turystów mających duże doświadczenie w uprawianiu takiej turystyki. Najczęściej są to mapy obszarów o większym stopniu trudności przy penetracji terenowej, aniżeli mapy do krajoznawczej turystyki rowerowej.

Wśród map do turystyki wspinaczkowej wydziela się mapy do wspinaczki skałkowej i alpinistycznej z wyróżnieniem odmian letniej i zimowej (K. Trafas 2003). Mapy te mają na celu sprawne i bezpieczne korzystanie z tras wspinaczkowych. Z reguły są to mapy w bardzo dużych skalach, zawierające techniczne informacje dotyczące tych tras, np. miejsca niebezpieczne lub rozmieszczenie chwytów.

Mapy do turystyki jeździeckiej opracowywane są – podobnie jak w przypadku map do turystyki pieszej i rowerowej – zwykle w skalach większych niż 1:100 000. Treść tych map zawiera szlaki konne i elementy infrastruktury umożliwiające uprawianie tego rodzaju turystyki: ośrodki jeździeckie, stadniny, miejsca popasu.

Mapy do turystyki speleologicznej przeznaczone są dla grotolazów i speleologów, którzy mają odpowiednie predyspozycje i przygotowanie oraz posługują się odpowiednim sprzętem. Z uwagi na specyfikę prezentowanych obszarów są to najczęściej mapy w bardzo dużych skalach. Ich treść to głównie układ korytarzy i komór jaskiń (lub systemów jaskiniowych) z ich nazwami własnymi oraz wylotami na powierzchnię.

Mapy do biegów na orientację opracowywane są w skalach dużych, zwykle od 1:2 500 do 1:15 000. Szczegółowość ich treści topograficznej znacznie przewyższa mapy topograficzne w zbliżonych skalach, jednak pomijana jest większość nazw geograficznych (W. Kaprowski 2004).

Szczególna grupa map jest skierowana do odbiorców o specyficznych celach podróży tu-

rystycznych. Dominującymi motywami wyjazdów turystycznych użytkowników tego typu map jest najczęściej rozwijanie własnych zainteresowań, rozwój duchowy lub sprawy służbowe. Mapy te obejmują wspólne określenie mapy do turystyki innej. Terminologię taką zastosował również K. Trafas (2003), który wśród opracowań tej grupy wyróżnił mapy do turystyki pielgrzymkowej (stanowią one jedynie podzbiór w obrębie szeroko pojmowanych map do turystyki innej, tab.1).

Mapy do turystyki pielgrzymkowej (religijnej) służą turystyce związanej z ośrodkami kultu religijnego. Odnaczają się one swoistym doбором treści, skupionej na charakterystyce obiektów sakralnych oraz zróżnicowaniem pod względem skali. Wielkoskalowe mapy miejscowości będących siedzibą sanktuariów – celów pielgrzymek są często załączane do przewodników i folderów. Treść map w mniejszych skalach dostosowana jest do sposobu podróżowania, a więc zróżnicowana w zależności czy jest to mapa do turystyki pieszej, czy lokomocyjnej (samochodowej, auto-karowej, kolejowej).

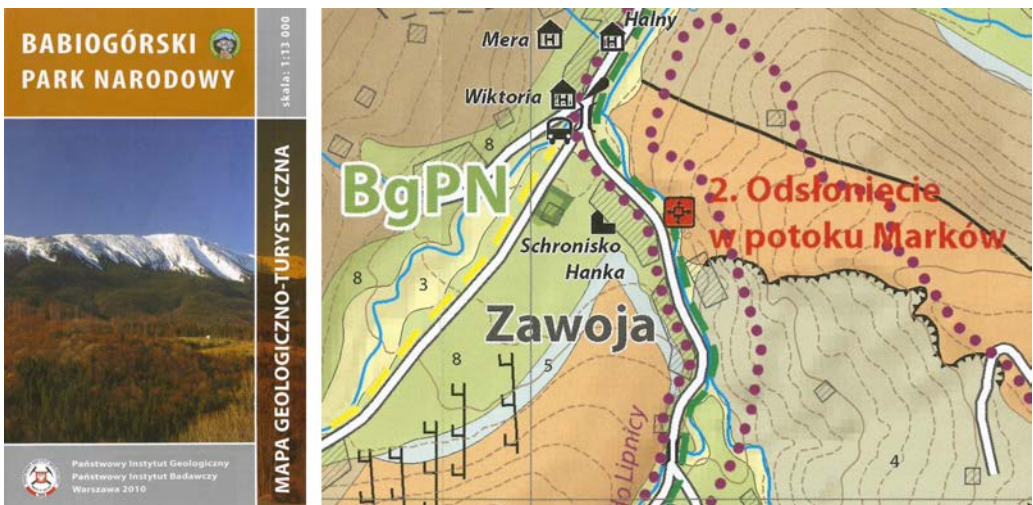
Współcześnie podróże odbywane w celach zawodowych włącza się w zakres turystyki, a taką jej formę uznaje za jedną z najbardziej dochodowych na świecie (W. Kurek 2007). Mapy do turystyki biznesowej nie są jednak przeznaczone do korzystania w czasie in-

dywidualnych podróży służbowych. Są to mapy do turystyki targowej (wystawowej) lub konferencyjnej (kongresowej), wydawane okazjonalnie w formie broszur, mające na celu ułatwienie uczestnikom i obserwatorom różnego rodzaju zgromadzeń sprawne funkcjonowanie i przemieszczanie się na danym obszarze. Podobne znaczenie mają mapy do turystyki sportowo-rekreacyjnej, zwanej też „fanoturystyką” (W. Kurek 2007), wydawane np. przy okazji dużych imprez sportowych. Ich dodatkową cechą jest promowanie miejsc, w których one się odbywają.

Stosunkowo intensywny rozwój przechodzą obecnie mapy do geoturystyki, której celem jest poznawanie obiektów przyrody nieożywionej stanowiących formy terenowe powstałe w wyniku oddziaływania procesów geologicznych (ryc. 3). Mniej popularne są mapy do bioturystyki, kierowane np. do turystów-ornitologów (zawierają informacje o siedliskach ptaków) lub prezentujące trasy przejazdu po terenie z interesującymi zwierzętami (np. safari).

Coraz liczniej publikowane są mapy do turystyki kulinarnej, które prezentują miejsca wytwarzania produktów żywnościowych, degustacji lokalnych, regionalnych potraw oraz miejsca (i czas) organizacji festiwali kulinarnych.

Z uwagi na to, że w obecnym modelu wypoczynku pojawia się coraz więcej nowych rodzajów i form turystyki, a ich rola stale się

Ryc. 3. Babiogórski Park Narodowy. „Mapa geologiczno-turystyczna”, 1:13 000. Warszawa: Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, 2010

zwiększa, należy oczekiwać, że właśnie grupa map do turystyki innej wykaże się największą ekspansją – zwiększeniem różnorodności tytułów oraz publikacją map o zupełnie nowej tematyce, stąd otwartość tej kategorii (tab. 1). O ile nie należy zapewne oczekiwać specjalnych map przeznaczonych do turystyki lingwistycznej (cel – kurs językowy) czy turystyki wolontariuszy (cel – podejmowanie bezinteresownej pracy), to wydawanie na szerszą skalę map do turystyki festiwalowej, handlowej, sentymentalnej czy związanej z miejscami akcji książek lub filmów z pewnością będzie spotykać się z coraz większym zainteresowaniem turystów.

Część opracowań kartograficznych przeznaczonych dla turystów, ze względu na specyfikę doboru treści lub sposób jej prezentacji, odróżnia się zasadniczo od map ujętych w trzech wyżej opisanych kategoriach. Są to turystyczne plany miast oraz opracowania służące promocji i reklamie turystycznej.

Turystyczne plany miast stanowią bardzo liczną i popularną grupę opracowań karto-

graficznych. Wynika to z faktu, że ośrodki miejskie przyciągają znaczną liczbę turystów preferujących różne formy wypoczynku. Plany miast powinny zatem zawierać bardzo dużą liczbę informacji, a liczba ta wzrasta proporcjonalnie do wielkości miasta. Ma to wpływ na dobór skali planu i jego formę wydawniczą. Zazwyczaj plany miast sporządzane są w skalach 1:25 000 lub większych, przy czym towarzyszy im zazwyczaj plan centrum miasta w większej skali, a czasem także małoskalowa mapa jego okolic. Wśród tego typu publikacji dominują wydawnictwa arkuszowe, jednak w przypadku dużych miast często opracowywane są również atlasy.

Umieszczanie na planach miast nazw ulic i numerów budynków ma na celu realizację podstawowej dla nich funkcji orientacyjnej. Spis nazw ulic zamieszczany jest zazwyczaj na odwrocie planu lub – w przypadku atlasów – na osobnych stronach. Innym ważnym elementem, szczególnie w przypadku dużych miast, jest pokazanie linii komunikacyjnych wraz z przystankami. Taki dobór treści umożli-

Ryc. 4. Cyfrowa mapa topograficzno-turystyczna „Na zachód od Częstochowy”, KSW Mapa.
Cyfrowa mapa turystyczna na urządzenia mobilne

wia turystom względnie sprawne przemieszczanie się na obszarze miasta. Niestety, informacje na temat komunikacji szybko ulegają dezaktualizacji, zwłaszcza na planach miast dynamicznie rozwijających się.

Obok wymienionych elementów treści, turystyczne plany miast zawierają bardzo dużo informacji o obiektach będących przedmiotem turystycznego zainteresowania. Spośród zabudowy wyróżniane są obiekty zabytkowe oraz obiekty użyteczności publicznej (kina, teatry, muzea). Dość szczegółowo przedstawiana jest infrastruktura turystyczna, ze szczególnym uwzględnieniem bazy noclegowej i gastronomicznej. Dodatkowe informacje na ten temat są zwykle zawarte w tekście zamieszczonym na odwrocie planu lub na osobnych stronach atlasu.

Specyficznym rodzajem map turystycznych są opracowania, których główną funkcją jest promocja i reklama turystyczna. Są to zwykle mapy małoskalowe o bardzo silnie zgeneralizowanej treści topograficznej. Wyróżniane są obiekty stanowiące turystyczne atuty danego regionu, przedstawiane za pomocą winietek, a krótkie informacje na ich temat umieszczane są na odwrocie mapy. Do map promocyjnych można także zaliczyć mapy w folderach reklamowych znanych ośrodków wypoczynkowych.

Nawiązaniem do przedstawionej klasyfikacji jest podział map ze względu na skalę. Szeroki wachlarz stosowanych skal wynika z bardzo dużego zróżnicowania zapotrzebowań co do szczegółowości map. Skale map na potrzeby turystyki mają więc rozpiętość „od skal typowych dla planów sytuacyjnych konkretnych obiektów (np. wewnątrz kościelnych czy zamkowych) – 1:100 i większych, poprzez wszystkie skale map topograficznych aż do skal bardzo małych, np. 1:8 000 000” (K. Trafas 2003, s. 8–9). Mapy turystyczne można zatem podzielić na wielkoskalowe (w skalach 1:25 000 i większych), średnioskalowe (w skalach od 1:25 000 do 1:200 000) oraz małoskalowe (w skalach mniej-

szych od 1:200 000). A. Kajoch (1996, s. 65) stwierdza natomiast, że „grupę właściwych map turystycznych tworzą mapy w skalach 1:100 000 i większych, służą bowiem do bezpośredniej konfrontacji terenowej”. W przypadku map publikowanych w formie elektronicznej istnieje możliwość zmiany skali mapy w pewnym zakresie.

Innym kryterium klasyfikacyjnym odnoszącym się do sfery praktycznego wykorzystania przez turystę posiadanego materiału kartograficznego, jest forma mapy. W przypadku map drukowanych można wyróżnić mapy podręczne, składane mapy arkuszowe (jednostronne i dwustronne, z informatorem turystycznym lub bez), atlasy turystyczne, mapy ścienne, mapy w przewodnikach turystycznych, mapy folderowe (pełniące głównie rolę promocyjno-reklamową), modele plastyczne oraz mapy interaktywne (wirtualne) (K. Trafas 2003). Popularne są mapy turystyczne przeznaczone do oglądania na elektronicznych urządzeniach mobilnych (ryc. 4), a także mapy tradycyjne wyświetlane za pomocą niewielkich projektorów bezpośrednio w terenie.

7. Podsumowanie

Wzrastająca popularność form aktywnego wypoczynku, w tym szeroko rozumianej turystyki, powoduje powstawanie nowych rodzajów map turystycznych oraz modyfikację ich starszych odmian. Mapy turystyczne coraz bardziej różnią się między sobą pod względem zakresu treści, formy przekazu informacji i sposobów wykorzystania. Treść map jest dostosowywana do potrzeb określonych grup turystów. Konsekwencją tego może być dalsze poszerzanie klasyfikacji map turystycznych. Zmianom może ulegać ranga poszczególnych kryteriów klasyfikacyjnych oraz definicja mapy turystycznej.

Literatura

- Forest D., Castner H.W., 1985, *The design and perception of point symbols for touristic maps*. „The Cartographic Journal” Vol. 22, no. 1, s. 11–19.
- Gerber R., Burden P., Stanton G., 1990, *Development of public information symbols for tourism and recreational mapping*. „The Cartographic Journal” Vol. 27, no. 2, s. 92–103.

- Kajoch A., 1973, *Problemy szaty graficznej map turystycznych*. W: K. Trafas (red.), *Problemy kartografii turystycznej*, „Materiały Ogólnopolskich Konferencji Kartograficznych” T. 2, Kraków – Warszawa, s. 67–69.
- Kajoch A., 1996, *Jak powstaje mapa turystyczna?* W: W.A. Wójcik (red.), *Góry w kartografii. Materiały*

- z symposium w Krakowie dnia 7 grudnia 1996 r. Kraków: Centralny Ośrodek Turystyki Górskiej, s. 65–71.
- Kalamucki K., 2003, *Analiza zakresu treści map turystycznych w różnych skalach*. W: K. Trafas, P. Struś, J. Szewczuk (red.), *Kartografia w turystyce – turystyka w kartografii*, „Materiały Ogólnopolskich Konferencji Kartograficznych” T. 24, Kraków, s. 11–16.
- Kalamucki K., 2005, *Poznawcza i kształcąca funkcja współczesnych map turystycznych*. W: J. Ostrowski, J. Pasławski (red.), *Spółeczna i edukacyjna rola kartografii*, „Materiały Ogólnopolskich Konferencji Kartograficznych” T. 26, Warszawa, s. 64–71.
- Kaprowski W., 1973, *Potrzeba opracowania map turystycznych na podkładzie mapy topograficznej*. W: K. Trafas (red.), *Problemy kartografii turystycznej*, „Materiały Ogólnopolskich Konferencji Kartograficznych” T. 2, Kraków – Warszawa, s. 46–51.
- Kaprowski W., 2004, *Geografia turystyczna*. Warszawa: Wyższa Szkoła Ekonomiczna.
- Konferencja Naukowo-Techniczna na temat „Kartografia turystyczna”, 1979. Bydgoszcz, 5–6 października 1979. Stowarzyszenie Geodetów Polskich – Sekcja Kartograficzna, Komitet Geodezji Polskiej Akademii Nauk – Sekcja Fotogrametrii i Kartografii, Polskie Towarzystwo Geograficzne – Komisja Kartograficzna. Warszawa: Sigma.
- Kowalczyk A., 2015, *Kartografia turystyczna – problemy metodologiczne i metodyczne*. W: Z. Młynarczyk, A. Zajadacz (red.), *Uwarunkowania i plany rozwoju turystyki, t. XV: Turystyka w badaniach geograficznych*, Poznań: Bogucki Wydawnictwo Naukowe, s. 9–32.
- Kurek W. (red.), 2007, *Turystyka*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Leonowicz A., 2003, *Wykorzystanie mapy w turystyce kwalifikowanej na przykładzie map turystycznych gór wysokich*. W: K. Trafas, P. Struś, J. Szewczuk (red.), *Kartografia w turystyce – turystyka w kartografii*, „Materiały Ogólnopolskich Konferencji Kartograficznych” T. 24, Kraków, s. 67–71.
- Mapa turystyczna jako źródło informacji i badań naukowych*, 1986. Ogólnopolska Konferencja Naukowa, Poznań 4 maja 1984. Poznań: AWF.
- Medyńska-Gulij B., 2003, *Wizualizacja treści map turystycznych*. W: K. Trafas, P. Struś, J. Szewczuk (red.), *Kartografia w turystyce – turystyka w kartografii*, „Materiały Ogólnopolskich Konferencji Kartograficznych” T. 24, Kraków, s. 95–98.
- Merski J., Warecka J., 2009, *Turystyka kwalifikowana. Turystyka aktywna*. Warszawa: ALMAMER Wyższa Szkoła Ekonomiczna.
- Nowak E., 1973, *Ocena map turystycznych wydanych przez Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych*. W: K. Trafas (red.), *Problemy kartografii turystycznej*, „Materiały Ogólnopolskich Konferencji Kartograficznych” T. 2, Kraków – Warszawa, s. 12–15.
- Nowak-Ferdhus E., 1980, *Zakres treści turystycznej na polskich mapach turystycznych*. W: D. Markowska, J. Ostrowski, J. Pasławski (red.), *Stan i perspektywy rozwoju polskiej kartografii*, „Materiały Ogólnopolskich Konferencji Kartograficznych” T. 7, Warszawa, s. 214–220.
- Ostrowski J., Ostrowski W., 1975, *Zakres treści i rozwiązania graficzne turystycznych planów miast*. „Polski Przegl. Kartogr.” T. 7, nr. 1, s. 7–13.
- Pasławski J. (red.), 2010, *Wprowadzenie do kartografii i topografii*. Wrocław: Nowa Era.
- Pawlak W., 1973, *Rzeźba terenu na mapie turystycznej*. W: K. Trafas (red.), *Problemy kartografii turystycznej*, „Materiały Ogólnopolskich Konferencji Kartograficznych” T. 2, Kraków – Warszawa, s. 52–59.
- Ratajski L., 1989, *Metodyka kartografii społeczno-gospodarczej*. Warszawa – Wrocław: PPWK.
- Robinson A., Sale R., Morrison J., 1988, *Podstawy kartografii*. Warszawa: PWN.
- Roszczewska M., Zalewski W., 2003, *Mapa topograficzna jako podkład map turystycznych*. W: K. Trafas, P. Struś, J. Szewczuk (red.), *Kartografia w turystyce – turystyka w kartografii*, „Materiały Ogólnopolskich Konferencji Kartograficznych” T. 24, Kraków, s. 17–27.
- Różycki P., 2006, *Zarys wiedzy o turystyce*. Kraków: Proksenia.
- Saliszczew K. A., 2003, *Kartografia ogólna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Toczek-Werner S., 2004, *Trendy obserwowane w rekreacji na świeżym powietrzu*. W: J. Wyrzykowski, K. Klementowski (red.), *Współczesne tendencje w turystyce i rekreacji*. Wrocław: AWF, s. 105–112.
- Trafas K. (red.), 1973, *Problemy kartografii turystycznej*. „Materiały Ogólnopolskich Konferencji Kartograficznych” T. 2, Kraków – Warszawa: PTG – Komisja Kartograficzna, PPWK.
- Trafas K., 2003, *Typy i rodzaje map turystycznych*. W: K. Trafas, P. Struś, J. Szewczuk (red.), *Kartografia w turystyce – turystyka w kartografii*, „Materiały Ogólnopolskich Konferencji Kartograficznych” T. 24, Kraków, s. 7–10.
- Trafas K., Struś P., Szewczuk J. (red.), 2003, *Kartografia w turystyce – turystyka w kartografii*. „Materiały Ogólnopolskich Konferencji Kartograficznych” T. 24, Kraków: Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ.
- Wójcik W.A. (red.), 1996, *Góry w kartografii. Materiały z symposium w Krakowie dnia 7 grudnia 1996 r.* Kraków: Centralny Ośrodek Turystyki Górskiej.
- Wyrzykowski J., 2002, *Podstawowe formy turystyki*. W: S. Toczek-Werner (red.), *Podstawy rekreacji i turystyki*, Wrocław: AWF, s. 61–65.
- Wyrzykowski J., Marak J. (red.), 2010, *Turystyka w ujęciu interdyscyplinarnym*. Wrocław: Wyższa Szkoła Handlowa.
- Żyszkowska W., 2005, *Funkcje map w cywilizacji*. W: J. Ostrowski, J. Pasławski (red.), *Spółeczna*

i edukacyjna rola kartografii, „Materiały Ogólnopolskich Konferencji Kartograficznych” T. 26, Warszawa, s. 11–20.

Żyszkowska W., Spallek W., Borowicz D., 2012, *Kartografia tematyczna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Tourist maps – definition, types and content range

Summary

Tourist maps are one of the most common groups of cartographic documents. Their variety in terms of content, subject matter and publication titles is a result of growing popularity of diverse forms of tourism activity. The aim of the authors of this article is to demonstrate issues related to tourist maps, including their variety in relation to contemporary forms of tourism. As tourist maps are constantly developing, the authors decided to propose a classification of tourist maps which is adequate from the point of view of the types of maps we currently distinguish. Taking into consideration the aim and type of tourism, the maps were divided into the following sub-groups: maps for sightseeing tourism, qualified tourism, and other tourism, as well as tourist city maps, and maps prepared for promotion and advertising of tourism. The first three categories were further divided into more detailed sub-categories and each of them was described briefly in terms of its content. The classification of maps based on their scales and form of content presentation was also included.

The article attempted also to define the concept of “tourist map” itself. The authors defined it as a geographic representation of an area presented on a plane,

in accordance with specific mathematical rules, which should include topographic contents, information about tourist attractions of a given area, its tourist and complementary infrastructure, presented with the help of conventional signs, in a matter appropriate for the scale of the map and its intended use.

Contributing to the discussion on the place of tourist map in the general classification of maps, the article distinguishes not only general-geographic maps and thematic maps, but also orientation and navigation maps. This terms covered tourist maps, road maps, and navigation maps: sailing, sea, aerial and city maps. They consist a group of maps in which the functions they play determine their informational content and their form of cartographic presentation. However, unlike on thematic maps, where the general geographic content is merely a background for presentation of the theme-related phenomena, the geographic content is essential in case of tourist maps. It is precisely the general geographic content which is primarily responsible for communicating information which is meant to be used for orientation and navigation purposes.

Keywords: tourism, tourist maps, orientation and navigation maps